

v silna brezdna ter ti predočujejo strašanske slike v smrtni tihoti.

Kaj sijajne prizore podajejo obiskovalcem jame in votline po fjordih in po ledenikih; leskečejo se v najživejšem višnjevem svitu. Barve se izpreminjajo po vsej vrsti mavričastih barv; sedaj se svetlikajo, zatem otemnevajo. Posebno zanimive so takozvane morske gore, to je, velikanski kosi ledú, ki plavajo okrog po morju.¹⁾ Te izpreminjajo, zibaje se, svetlobo od bele do temno višnjeve ali ultramarinske barve. In kjer se zbere cela množica plavajočih gorá, ondi delajo nekako barvno glasbo za oči, zakaj če se prva leskeče rdeče, sveti se druga rmenkasto, tretja zelenkasto, druga zopet višnjevo.

Kaj čuda, da se je zaradi take lepote, združene z največjo strahovitostjo, letos ob tristoletnici odkritja tega otočja — posebno, ko se je na Spitzbergiji mudil tudi Andréé²⁾ — tukaj sezidal touriški hôtel v zatoku „Adventbai“!

Minulo je letos tristo let, odkar je holandec Barent, tukaj išoč nove poti v vshodno Indijo, v arktičnem morju naletel na neznano otočje, sedanjo Spitzbergijo. Naslednja leta so obrodila siromašnemu otočju obilno ribje masti, zasoljene z bridkimi solzami. Leta 1610. je ondi začel Poole loviti kite. Bil pa je ta lov tako ploden, da se je ruvalo zanj mnogo broderskih ljudstev. Dobrih dvesto let so se ž njim mastili in bogatili Angleži in Holandci, dokler niso pobili kitov skoro do zadnjega. Kakor se mravlje, če zalezejo kakega za hrano pripravnega črva, tropoma vsujejo nanj, jednako se je vsula po dobičku pohlepna množica iz vseh evropskih krajev po spitzberškem otočju. Vse

¹⁾ Primeri sliko na str. 24. l. 1895. tega lista.

²⁾ Andréé je namerjal z zrakoplovom ali balonom priti do severnega tečaja.

je gomazelo kitolovcev, kupcev, obrtnikov in gostilničarjev; kar se je prehitro zaslužilo, moralo se je zapraviti urno s pijančevanjem, z igro in s plesom. Tako bujno življenje je trajalo leto za letom samo v poletju kaka dva meseca; zima pa je bila nepremagljiva.

Zima je huda in dolga; štiri mesece v letu ne zadene tal nobeden solnčni žarek. Noč traja namreč štiri mesece, zima pa od kimovca do rožnika. Koncem kimovca in včasih že prej prinese morje cele kupe ledú, da zapre vse luke, zalive in fjorde, tedaj ni môči priti ne ven ne noter. Ladija, ki jo ujame tak zapor, je primorana ostati ondi čez zimo. Na večerni strani, kjer oblivajo primorske bregove gorke reke atlanskega oceana, raztaja se po letu po vrhu led in sneg še precčj daleč od morja po odprtih dolinah. Globoko v tla se pa zemlja ne odtaja nikdar ter nima studencev in pitne vode. Uživati treba snežnico; le Amsterdamsko jezero ima sladko vodo. Obiskovalci teh otokov so seveda mehkužnejši, kakor prebivalci sibirskega mesta Vahrjanskega, kjer je po zimi mraza 50 do 60 Celzijevih stopinj, da ga ni hujšega nikjer na znanem svetu.

Na severo-zahodni strani tega otočja leži otok Amsterdam. Tu so si postavili v dneh cvetočega ribiškega lova Holandci svoja pobištva in delavnice za prekuhovanje ribje masti. In za to naselitev in za svoj ribiški lov so se morali boriti z lakotnimi Angleži. Napadal je drug drugega, kakor so pobijali kite. Dandanes ni od ljudij, ki so nekdanj tukaj bivali, radovali se, morili in zmrzovali, nič drugega sledú kakor razdejani grobovi! Vse so razrili beli severni medvedje in sive lisice, razdrli in oplenili so grobove in razmetali na okoli krste in kosti.

(Dalje.)

Vojna ladija „Albatros“.

(Po prijateljskih dopisih podal F. H.)

Konec meseca kimovca minulega leta so prinesli časopisi poročilo o nesrečni smrti zemljeneznanca barona Foullona, ki ga je zasačila na Salomonskih otokih pri Avstraliji. Morebiti bo zanimalo čitatelje „Dom in svet“-a, ako kaj več zvedó o dogodku. Naslednje vrstice so nabrane iz raznih dopisov, ki so prišli pisatelju v roke.

Baron Foullon je prišel na avstrijsko vojno ladijo „Albatros“ dné 17. vel. travna 1896. leta. „Albatros“ je parnik, vozi tudi z jadri in ima posadke kakih 120 vojakov-pomorščakov s sedem častniki. Glavno vojno avstrijsko pristanišče, Pulj, je zapustil dné 2. vinotoka 1895. l., gredoč

na znanstveno potovanje proti Avstraliji. Na tem potu se je mudil na otoku Korfú, v pristaniščih Port-Sajdu, Suezu, Massavi, Adenu, Colombu, v Atšinu na Sumatri in Singapori, odkoder je šel na Salomonske otoke. Pot do tje je trajala skoraj osem mesecev.

S popisovanjem posameznih mest in krajev se ne bomo mudili. Omenjam le čudni vodovod v Adenu. Aden leži v južni Arabiji blizu tam, kjer se pričinja Rdeče morje. Precej veliko mesto je, šteje do 30.000 prebivalcev. Največjo sitnost imajo s pitno vodo. Da si nekoliko opomorejo, zgradili so vodovod, ki je morda

jedini te vrste na zemlji. Svet okoli mesta je hribovit in skalnat. V skale so narejene jame za vodo v razni višini. Vsaka je zvezana s svojo nižjo sosedo tako, da polni najvišja jama druge, seveda takrat, kadar dežuje.

Samo ob sebi se umeva, da je doživelo moštvo marsikaj zanimivega, a moralo je prebiti tudi mnogo nevarnostij. Največja nevarnost je čakala „Albatrosa“ med Arabijo in Prednjo Indijo. Tu nastaja mnogo ciklonov ali vrtincev. Gorjé ladiji, ki zaide med nje. „Albatros“ je prišel srečno skozi tak vrtinec. Med zanimivosti štejem lunsko mavrico. Videli so jo v Sredozemskem morju med Korfuóm in Port-Sajdom. Ta prizor je jako redek; kaže se le, kadar je prav vlažno. Druga zanimivost so bili bliski na Rdečem morju. Ker je tu jako gorko, po noči do 32° C., v senci po dnevu ravno toliko, zato so tudi nevihte silno hude. Jedno noč se je tako bliskalo, da je bil blisk podoben sedaj drevesu, sedaj zopet umetnemu ognju. Bil je čarobno-grozen prizor. Vmes je bučal grom in lila ploha — nekaj, kar se ne dogaja v Rdečem morju pogostoma.

Predno dospemo na Salomonske otoke, omenjam še pot čez ravnik. „Albatros“ ga je prekoračil dné 15. svečana 1896. l. ob 4³/₄ uri popoldne. Prehod čez ravnik slavé na vojnih ladijah; tako je bilo tudi tukaj. Prvi podčastnik je predstavljal ladijevodjo, drug zvezdoslovca, dva mornarja sta se napravila za divjaka. Ob 8. uri zvečer se oglasijo pri poveljniku, kakor bi bili prišli iz morja, in ladijevodja pové, da je zvedelo njegovo veličanstvo Neptun, da je „Albatros“ tukaj; zatoraj pride on (Neptun) zjutraj ob 9. uri v obisk. Potem pové, da pokaže ravnik in prosi dovoljenja, popraviti smer, ako ni prava. Njegov zvezdoslovec, v fraku, visokem ovratniku in z groznim cilindrom gre na mostiček, šaljivo premeri lego ladije, zvezde ter odobri vse. Zraven se pačita divjaka. Drugi dan ob 9. uri pride Neptun s svojo ženo Amfitrito. Nato je krst: Kdor se vozi prvič čez ravnik, tega poškrpé mornarji z morsko vodo. Neptun ima krono na glavi, trozob v desnici, dolgo sivo brado in belo obleko; njegova žena ima dolge lase in rimsko togo. Pripeljeta se na topovski prémi, katero vlečejo zamorci. Sprevod spremlja godba. Med sprevedom se nahaja medved, in sicer severni medved, drži ga jeden divjak. Neptun ima tudi svojo telesno stražo, divjake, ki so oboroženi s sulicami. Pri rokah je tudi evropski brivec z ogromno britvijo in škarjami. Ta dobi takoj delo. Na čeber, napolnjen z vodo, posadé mornarja, divjaki ga namilijo in začno briti z leseno britvijo. Med tem pogosti Neptun pričujoče s svojim nektarom — morsko vodo, njegovo spremstvo pripravi

brizgalnice. Zvezdoslovec zopet meri, najde ravnik, o čemer se lahko vsak prepriča z daljnovidom: vidi se kot črna proga. (Pred leče dadó črno nit). Ko začne krožiti daljnovid iz roke v roko, vržejo onega mornarja, ki so ga brili, v čeber in v tem trenutku mečejo brizgalnice na gledalce vodo; to je krst. Po krstu se vsede Neptun s svojo ženo Amfitrito v omenjeni paradni voz (topovsko prémo) ter se odpelje zopet z godbo.

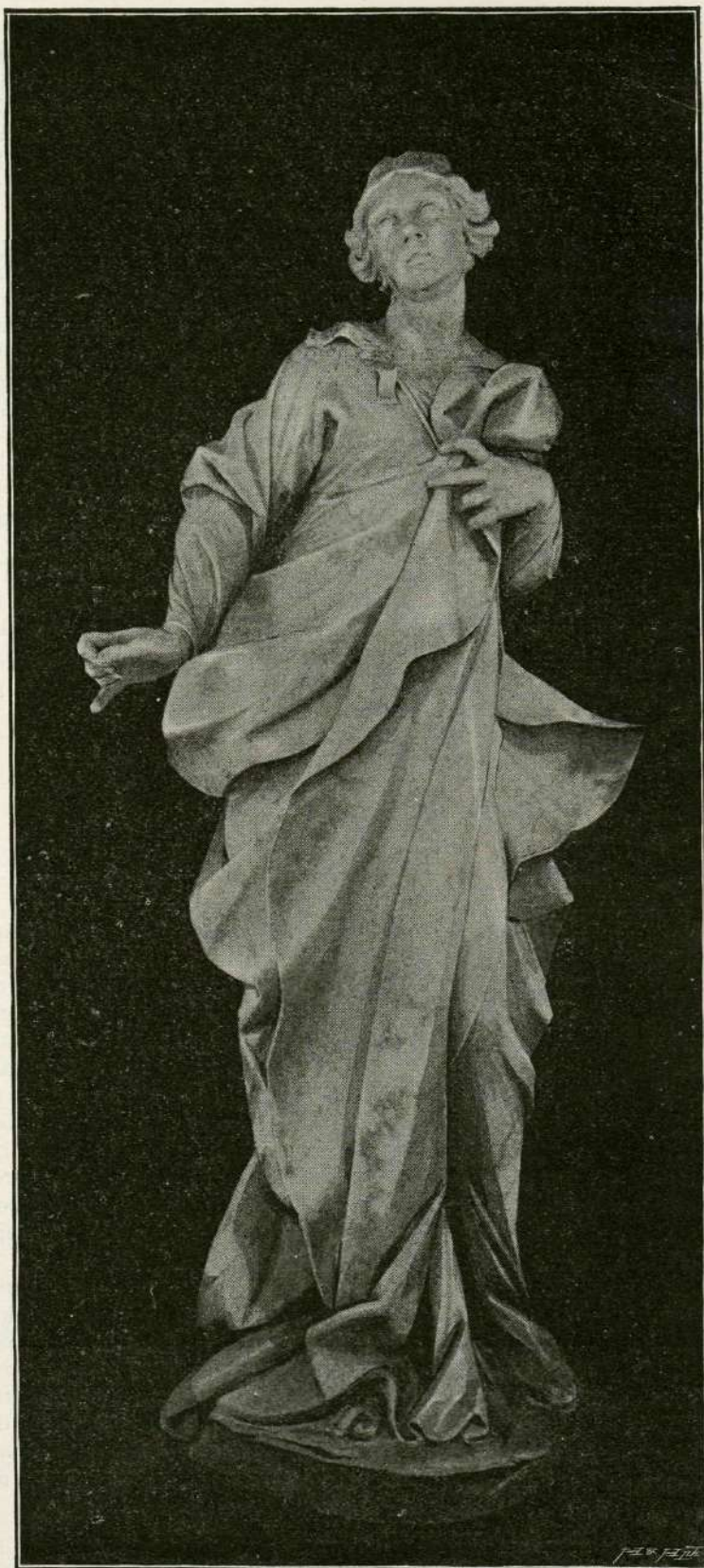
Na Salomonske otoke je dospel „Albatros“ dné 24. vel. travna m. l. ter se usidral na otoku Ysabel v zalivu Thousand Shipsbay. Kmalu za njim so pripluli kanoi (čolniči) z domačini; nekaj jih je govorilo angleški. Toda naj govori pisatelj dopisa sam: „Glave so jim lepšala peresa in tudi evropski klobuki, čemur smo se čudili. Dali smo jim tobaka, žveplenke in pipe iz mavca. Drugi dan smo šli gledat vas ‚Pirihadi‘. Obstoji iz palmovih koč in stoji na hribu. Prebivalci so kristijani, imajo malo cerkvico — prav za prav je kočja, oltar je miza s preprostim križem, za klopi so deske. Pot je jako težavna, zapletene veje, lijane, praprot, visoka trava in goste korenine mangovih dreves ovirajo hojo, pot se mora šele z noži delati. (Mango je vshodno-indijsko drevo, zelení vedno, ima rmen, včasih do dva funta težak pečkat plod, ki ima v Indiji veliko ceno.) Pot po drugih otokih je ravno taka. Šli smo skoro vsak dan kam, in najljubše nam je bilo, ako smo mogli skoz potoke. Res se obleka umaže, a človek se ne utruji toliko. Ustavili smo se tudi dva dni v vasi ‚Vulavu‘. Domačini so bili kristijani in prijazni. — Iz te vasi smo šli na otok St. Georg. kjer smo bili štirinajst dnij. Ni naseljen, krog in krog so gore, na obrežju močvirja. Daleč od brega smo našli ostanke koč z ognjiščem. Tudi blizu ladije smo našli ostanek precéj velike kočje. Naredili smo iz nje hlev za naših dvanajst prašičev, posekali nekaj dreves in dobljeni prostor ogradili za dva vola in ovce — naš zverinjak. Slednjič smo izkrkali še piške, postavili šotor za dva mornarja-variha. Včeraj (4. rožnika) so se pripeljali divjaki na treh čolnih, ogledovali si od daleč ladijo in se potem ustavili pri naši ‚koloniji‘. Na bregu so gledali naš zverinjak. Toda ko so zagledali vola, ki ga je gnal jeden mornar od napajanja, ustrašili so se toliko, da so hitro skočili v čolne in jo proč pobrisali. Najbrže še niso videli take živali.“

Z otoka St. Georga so odrinili na Quadalcanar. Tudi tukaj so se vršile ekspedicije v sredo otoka. Tako je šla tudi jedna dné 6ega vel. srpana Udeležil se je je zemljeznanc baron Foullon, jeden častnik, kadet, Foullonova strežaja, rudokop in petnajst mornarjev. Spremljali so jo štirje domačini, katerih vodja je bil Tomy

Paramata, sin kralja Lakija. Ko so prišli od vasi Fetere v gorovje, napadli so jih zavratno divjaki ljudožrci dne 10. velikega srpana. Napadovalci so bili na boljšem, ker jih ni mogla straža zaradi previsoke trave takoj opaziti in ker so imeli vojaki patrone v puškah in revolverjih vlažne od dolgotrajnega dežja. Predno so jih zamenjali z novimi, bili so že baron Foullon, njegov sorodnik kadet de Beaufort in dva mornarja umorjeni z zastrupljenimi pušicami. V naslednjem boju je bil jeden mornar smrtno ranjen, pet pa težko. Tudi vodnik Tomy Paramata je dobil v boju lahko rano. Strelav iz pušk in revolverjev se je druhal ustrašila, divjaki, dasitudi v veliki večini, so se umaknili. Ekspedicija pa tudi ni mogla ostati na nevarnem kraju, in zato se je tudi ta pomaknila nazaj, zapustivši mrliče v platno zavite na licu mesta, na gori 8000 čevljev visoki. Da bi jih bili pobrali, bilo je nemogoče, ker so morali rešiti ranjence.

Da sporočé o nesreči poveljniku ladije in dobé od njega pomoč, odposlal je častnik na ladijo Paramato. Le-ta je dospel na „Albatros“ 12. vel. srpana ob 4. uri popoldne. Poveljnik je odposlal takoj oddelek vojakov z zdravnikom. Sedaj naj pripoveduje zopet pisatelj, ki se je udeležil ekspedicije:

„Ob 5. smo bili že na bregu ter nastopili pot v sredo otoka. Pot je držala najprej skozi planjavo zarastlo z visoko travo, v kateri smo včasih kar izginili, tako visoka je bila. Potem je držala ob pragozdu skozi njega. Malo pred solničnim zahodom smo prebredli široko reko Balesumo. Tok je bil toliko hud, da smo se mu morali z vso močjo upirati, drugače bi nas bil odnesel. Ob 6. uri je bila že skoro tema. Prižgali smo bakle in šli naprej; tropiški dež nas je zadržaval. Pozneje smo začeli stopati navkreber, prebredli kake štiri potoke in prišli v prvo vas. Previdno in na boj

Sv. Katarina M. (Kip v ljubljanski franč. cerkvi.)

pripravljeni smo šli skozi. Zgodilo se ni nič. Ob 9. zvečer smo prišli v drugo vas. Z isto previdnostjo smo prišli na konec, kjer je vodnik Tomy povprašal v jedni koči po naših ljudeh. Zvedeli smo, da se nahajajo v bližini, kamor so bili prišli dopoldne. Nekateri divjaki — morda znanci Paramatini — so prižgali bakle ter šli z nami. Po polurni poti v hrib smo že zagledali luči iz taborišča. Prvi častnik je zaklical „Albatros“, odgovorili smo „tukaj“, in bili smo skupaj. Čakali so nas s puškami v rokah. Vsi so bili raztrgani in jako utrujeni. Iz palmovih listov in mladih dreves so imeli narejeno kočo, kjer so ležali ranjenci. Zdravnik jih je začel takoj obvezovati. Po vodo je bilo treba daleč hoditi, šli so vselej trije možje s puškami. Prvi častnik bi se bil rad mudil na tem kraju kake tri dni, da reši mrliča, a zaradi ranjencev ni bilo mogoče. Sklenilo se je torej odriniti še pred solničnim vshodom.

Noči v onem pragozdu ne bom nikoli pozabil. Stokanje ranjenih, dež, mokra obleka, krik nočnih ptic, pokanje lomečih se vej, čudno regljanje žab itd., se ne dá popisati. Posebno je trpel mlad podčastnik, Peter Maras, 19 let star. Imel je preklano lobanjo, iz rane so mu

tekli možgani. Drugi dan smo odrinili, kakor je bilo sklenjeno, ter prišli po neizrečenih težavah na ladijo. Še isti dan je bila odposlana nova ekspedicija, da poišče mrliča, a zastonj. Dež je namreč uničil prejšnji sled, pravega vodnika ni bilo in oni rudokop je še povrh zgrešil pot. Tako počivajo ponesrečenci na visoki gori, če jih niso divjaki pojedli. Da pojde novica o nesreči na Dunaj, naprosil je poveljnik mimo vozečo norveško ladijo, naj oddá v Avstraliji brzojav. Pozneje smo tudi sami odrinili iz kraja žalosti v Marau Sound, kjer smo morali ostati zaradi Marasa, ki bi bil gotovo umrl med potjo na nemirnem morju. Stanje se mu je hotelo zboljšati, a umrl je vzlic temu v bolnišnici v Cooktownu dne 16. kimovca. Kupili smo mu grob in križ. Iz Cooktowna gremo v Sidney, kjer ostanemo, čakaje nova povelja.“

Baron Foullon je bil odličen zemljeznec; bil je pa že poprej jedenkrat na Salomonskih otokih v veliki nevarnosti. Tri dni in tri noči se je skrival pred divjaki na drevesu, in lakote bi bil umrl, ko bi se ne bili le-ti k sreči vzdignili ter se domov vrnili. Kar ga ni zadelo oni-krat, zadelo ga je nekaj let kasneje.

Za kaj se gre?

(Kulturna črtica. — Spisal dr. Fr. L.)

Vsakdo čuti, vsakdo spoznava in priznava, da se bližamo z urnimi koraki velikemu prevratu v družabnem življenju. Ne more ostati dolgo tako, kakor je sedaj: ne v državnih, ne v narodnih, ne v kulturnih razmerah. Ali naprej, ali nazaj!

Silni tok časa nas goni naprej. Ni ga mogočnega, ki bi mogel človeško gibanje zavrniti nazaj. Pač pa je možno, da vsaj nekaterim odpremo oči in pokažemo, kam gremo in kam pridemo.

Le pravo spoznanje nas utegne poleg dobre volje še ozdraviti. Torej vprašamo: Kam nas vodi današnje socijalno gibanje?

1. Najprej je jasno, da je sedanji tok jako nasproten krščanski veri, posebej še katoliški cerkvi. Odkar je prah zasul knjige francoskih enciklopedistov, niso prišle več med občinstvo knjige, tako sovražne veri, kakor so sedanji socijalski spisi in spisi modernih struj. Kar pa ti spisi še puščajo iz krščanstva v miru, to tako prenašajo po svoje, da ni v takih potvorah niti sledú po krščanstvu.

Namen onih, ki so udani temu socijalnemu toku, je ta, da bi sedanji družabni red prevrgli

in novega osnovali na neverski podlagi. A kako kratkovidni so! Ne izpredijo, da družabni red mora sloneti na kulturi¹⁾ narodu. Med živalmi ni družabnega reda, ker nimajo pameti; tudi med razdivjanimi ljudmi ne more biti reda, ker nečejo nikomur služiti. In, ali ne bo poznejši naš rod ves razdivjan, ako bo sedanji rod tako razdiral krščansko kulturo, kakor jo razdira sedaj? Kjer izgubé ljudje vero, podivjajo in zavrzéjo kulturo. Saj je današnja kultura, kar je je med narodi, delo krščanske vere: odkod pa naj še zajamejo kulturo, ako zaterejo krščanstvo?

Današnji tok imenujejo kulturni boj, češ, za kulturo se boré. A v resnici se boré zoper kulturo. Kakor so prišli v 13. veku Mongoli, da pokončajo vso zapadno kulturo, tako pretf dandanes novi duh, da potepta kulturo vseh vekov od Kristusa do danes.

Bodoča država — kaj bo? Država sreče, omike, kulture? Kdor zna le količkaj misliti, vidi, da bodoča država — ako se bo snovala

¹⁾ Kultura ni samo umsko znanje, ni samo zunanja olika, marveč je tudi moč volje in plemenitost srca. Vse to skupaj imenujemo pravo kulturo.